

terega vhod v brezno je najvišja točka tega sistema, vhod v jamo pa najnižja. O tem sistemu je mogoče reči, da je globok 1494 metrov in to zapišemo kot »-1494 m«, prav tako pa tudi, da je toliko visok in to zapišemo kot »+1494 m«.

Globina brezna Boj-Bulok v Uzbekistanu, ki znaša 1415 metrov, je pravzaprav višinska razlika, kajti brezno se spušča od vhoda za -1158 metrov in se dviga za +257 metrov.

Tudi Lukino brezno je med temi najglobljimi jamami nekaj posebnega. To je njena vertikalnost, kar pomeni, da je prav malo doslej raziskanih vodoravnih rovov, ki jih je celo manj kot 400 metrov. Posebnost je tudi majhna nadmorska višina dna brezna, ki zdaj znaša komaj 81 metrov, kjer sta sifonsko jezero in potok. Naj-

bližji izviri, v katerih bi lahko pritekale na dan vode iz tega jezera, so prav ob morski gladini ali pa celo pod morjem (vrulje) in so od jame oddaljeni vsaj 10 do 11 kilometrov.

BREZNA, GLOBLJA OD 1300 METROV

1. Jamski sistem Jean Bernard, Francija, 1602 metra
2. Brezno V. S. Pantjuhin, Rusija, 1508 m
3. Jamski sistem Lamprechtsofen, Avstrija, 1494 m
4. Jamski sistem del Trave, Španija, 1441 m
5. Jamski sistem Bouclier Mirolida, Francija, 1436 m
6. Brezno Boj-Bulok, Uzbekistan, 1415 m
7. Brezno Ilaminaco Ateenko Leizba, Španija, 1408 m
8. Jamski sistem Cuicateca, Mehika, 1386 m
- 9.-10. Jamski sistem Snezna-Mezonogo, Rusija, 1370 m
- 9.-10. Brezno pod Črnelskimi vršci, Slovenija, 1370 m
11. Lukino brezno, Hrvaška, 1355 m
12. Jamski sistem Huautla, Mehika, 1353 m
13. Jamski sistem Pierre St. Martin, Francija, Španija, 1341 m.

(Hrvatski planinar)

DVA POLETA V VEČERNI ZARJI IN V VEČERNEM MRAKU

DOLG, POLN POLETNI DAN

IZTOK TOMAZIN

Polnoč. Krmežljavih oči prežim na vsako spremembo pri nezavestni bolnici, ko s prižgano modro lučjo drvim proti Golniku. Minute divje vožnje se vlečejo kot ure.

Včeraj sem zaključil neprekinjeno 55-urno dežurstvo in delo v ambulanti, danes sem spet dežuren in temu primerno zdelan. Toda ni ga močnejšega poživila, kot je nujni primer. Gospo, ki sta jo po celodnevem garanju na hribovski kmetiji dotolkla sonce in alkohol, predajam v dobre roke in se vrnem v zdravstveni dom.

Zaspano jutro, glava kot sod. Po tretjem nočnem dežurstvu v štirih dneh si želim samo še spati. Kjerkoli - na stolu, na tleh, na bivaku, na polici v steni ... a to so le lepe želje. Takoj moram namreč nadaljevati delo v redni ambulanti. Petinšestdeset bolnikov mi do popoldneva izpije še preostalo energijo. Potem končno nastopijo ure, o katerih sem sanjal, da jih bom preživel v gorah in v zraku.

Namesto v objemu šumečih zelenih gozdov pod Karavankami utonem v težkem spancu, ki hkrati z zavestjo utrne tudi zagrenjeno misel o še enem dnevu, ko mi je spet zmanjkalo moči za prepotrben trening, za novo doživetje, za pravo sprostitvev - dober mesec dni pred himalajsko odpravo. Zaspim s skromnim upanjem, da se bom prebudil pravočasno vsaj z večerni tek na Kriško goro.

NA BEGUNJŠČICO ZA SPROSTITEV

Ob petih popoldne zmagaja želja. Še ves omotičen s težkim nahrbtnikom na ramenih v

pojemajoči vročini enega od najtoplejših dni tega poletja sopem v strmino pod severnimi ostenji Begunjščice. Med hojo premlevam moreče misli. Odprava SKI 8000 se mesec dni pred načrtovanim odhodom podira, smučanje z vrha osemtisočaka Šiše Pangme se odmika. Nepal so prizadele katastrofalne poplave in uničile cesto do Tibeta, denarja imamo mnogo premalo in v najboljšem primeru bomo morali krčiti že tako maloštevilno moštvo, nesodelovanja in celo nagajanja v matični organizaciji je še več kot običajno ... Dogodki, ki so letos pretresali naš alpinizem, so pustili dolgoročne posledice.

Ko telo ujame ritem napora, ga ujamejo tudi misli. Naslednje tri ure, ki me še ločijo do noči, bom živel samo za tisto, zaradi česar sem prišel. Za opojno gibanje v skali in v zraku, za globino miru na vrhovih in nad njimi.

V strmem žlebu visoko nad Zelenico se hoja preljuje v težko pričakovano plezanje. Veselja do gibanja mi ne skalita niti zajetno breme na hrbtu, niti krušljiv previs sredi smeri. Na grebenu me spet obsije sonce, ko v lahki plezi že hitim z mislijo na neskaljeno modro nebo, po katerem se razposajeno spreletavajo kavke. Pod vrhom me pozdravi samotna, verjetno izgubljena ovca. Za hip se ujameva s pogledoma, nato meketaje počasi oddrobenclja po melišču navzdol, kot bi vedela, da hočem biti na vrhu sam.

Zgodnji večer na vrhu Begunjščice je kot vedno neponovljiv. Bogat, dobro znani mi razgled je le okvir doživetja, ki bi me lahko popeljalo onkraj prostora, v času pa globoko v noč, a tokrat se mu ne nameravam prepustiti. Vrhunec dneva želim dočakati v zraku.

HITRA REŠEVALNA AKCIJA

Komaj pričnem razgrinjati kupolo padala, iz hreščanja v radijski postaji nejasno razločim glasove bohinjskih reševalcev. V Vodnikovem domu imajo menda dva bolnika, ki ju je treba takoj spraviti v dolino. Helikopter je že naročen. Nekaj sekund oklevam, potem se za vsak primer oglasim obveščevalnemu centru policije. Morda še nimajo zdravnika-letalca, brez katerega helikopter praviloma ne sme poleteti na gorsko reševanje.

Res ga še niso imeli in iz običajno uradnega glasu v etru zaveje olajšanje. Hitro se dogovoriva in potem z mešanimi občutki pospravim padalo. Posloviti se moram od tako željenega poleta. Kako lepo bi bilo zajadrati ob grebenu Begunjščice in se počasi potopiti v globoko, razgredo šentansko dolino! Letel sicer bom, vendar ne tako, kot mi je najljubše. Če odmislim neznosni hrup, zopno tresenje, stene kabine, ki me ločijo od praznine in dejstvo, da ne pilotiram sam, je letenje s helikopterjem kar prijetno in zanimivo, seveda pa neprimerljivo s prostim letenjem z zmajem ali s padalom.

Na vršnem grebenu poiščem primerno mesto in med čakanjem skušam pohlatasti še nekaj vtisov zgodnjega večera, ki se počasi iz ravnine plazijo proti vrhovom. A iznad Tržiča se že približuje klokotajoča pika, ki hitro raste in slednjič postane grmeči tvor, ki zalebdi nad menoj samo za trenutek, toliko, da se zavijim v njegov trebuh. Poletimo proti zahodu, visoko nad gorenjsko ravnino, posuto z igračastimi naselji okoli Radovljice, nad pravilčno podobo temno modrega Blejskega jezera z okolico, nad gozdnimi prostranstvi Pokljuke, ob čakati gmoti Viševnika in vzporedno z valovitimi grebeni Draških vrhov, za katerimi se med večernimi sencami razkrivajo vrtoglavi prepadi Krme. Uživam v razgledu bolj kot v samem letenju, hkrati pa brskam po obeh kovčkih z medicinsko opremo in se pripravljam na morebitno posredovanje. Zaradi pozne ure se odločimo, da ne bomo pristali v Bohinju in pobirali tamkajšnjih reševalcev. Predolgo bi se zamudili. Heliudrom pri Vodnikovi je dovolj blizu koč, da bova z mehanikom lahko sama opravila vse potrebno. Upam, da Bohinjci ne bodo nápak razumeli.

ČISTO DRUGAČNO LETENJE

Nazaj grede nizko, da bi lahko štel storže na košatih smrekah, preletimo Mežaklo in kar pademo v zakajeno železarsko dolino, po kateri se že plazijo večerne sence. Na heliudromu na stehi jeseniške bolnišnice nas že pričakujejo znani obrabi v belem, na oknih in balkonih pa je kot vedno med pristankom množica radovednih bolnikov. Oba bolnika iz Vodnikove predam

kolegom in hip nato smo spet v zraku. Večerna zarja zapuščá vznožje Karavank, skoraj neopazno blede in se seli proti vrhovom, tam pa se zdi, kot bi jo pilo ugašajoče nebo. Nad železarno v slušalkah zahrešči Markov glas: »Kje naj te odložimo?«

Za hip oklevam, potem pa se odločim in odvrnem: »Na vršnem grebenu Begunjščice, tam, kjer ste me pobrali, če lahko.« Nekaj sekund tišine, nato začuden: »Dobro ... a si kaj pustil tam gori?« - Seveda sem pustil - željo, da bi poletel s padalom. Mračni se že in le malo je možnosti, da mi bo uspelo, a vredno je poskusiti. V najslabšem primeru bom moral peš sestopiti z vrha, a pot tako dobro poznam, da mi tudi v temi brez svetilke ne bo povzročala težav.

Na grebenu, kjer sem pred tričetr ure vstopil, sedaj skočim iz helikopterja, ki v strmoglavem letu nato zdrsi nad sedlo Prevala in odhumi po dolini Mošenika proti Tržiču in naprej v brniško bazo. Nestrno stečem do štartnega mesta in z velikim olajšanjem ugotovim, da iz razgrete Drage še vedno piha ugoden termični vzgornik. Na travnati strmini mi bo omogočil hiter vzlet, kaj več od mirnega poleta s počasnim drsenjem v dolino pa potem ne pričakujem. Z največjo hitrostjo pripravim padalo, si oprtam letalni pas, počakam še nekaj trenutkov na pravo razpoloženje in zbranost, nato pa z olajšanjem stečem v globino.

Na pragu poznega večera, ko sonce že skoraj poljublja vrhove Julijcev in se v dolinah prižigajo prve luči, se koraki silovitega teka končno prelijejo v zame najlepše gibanje. Zračni tok mi zašumi okoli ušes, globina zapleše onkraj vidnega polja, znani občutki prijetno in vznemirljivo hkrati preplavijo drobovje, čez nekaj sekund, ko se udobno namestim v sedežu, pa se vse umiri.

Najprej poletim proti vrhu Begunjščice, tam ostro obrnem in se ob grebenu namenim proti vzhodu. Ko ugotovim, da ohranjam višino, mi žilica spet ne dá miru - kljub pozni uri in šibki termiki se odločim, da bom poskusil še malo pojadrati.

S precejšnjimi naporji in nadvse pazljivim krmarjenjem kolikor mogoče blizu grebena se v nekaj minutah dvignem višje od vrha. Jadram, čeprav je še nedavno kazalo, da bo polet s helikopterjem danes moje edino letenje.

SPROŠČENOST V ZRAČNEM ELEMENTU

Tako spokojen je večer nad osrčjem Karavank, da mi je v nemirnem zraku na trenutke žal, da ne moremo mirno obsedeti na vrhu in se zasanjati v Letenje ali kje na grebenu in se v negibni odprtosti za vse predati slovesnemu prihodu noči. Hip nato pa sem spet brezmejno vesel, da ohranjam višino, da jadram ...

Samo enakomerno šumenje zračnega toka, ki ga ni težko odmisлити, me loči od Tišine, le zrak me loči od mogočnega grebena, od črede ovac, ki se mirno pase v temnečih zelenih strminah pod vrhom in čaka naslednjo od svojih mnogih gorskih noči. Spreletavam se na višini vrha in zahajajoče sonce je kot čarobna žareča žoga zdaj na eni, zdaj na drugi strani vršne piramide. Dolgo že nisem bil tako sproščen v zraku.

Toda gorski večer je čas velikih sprememb, tudi v zraku. Termika hitro pojenjuje. Sprva neopazno, nato pa z mogočno silo se privali severnik in takrat je treba oditi, če si pozen pa celo zbežati. Tokrat ga kljub zasanjanosti zaznam pravočasno. Tudi žareča krogla je že zbledela, dotaknila se je nazobčanega grebena ob Kukovi špici, prekrivajo jo mrežaste sence oblakov zahodnega obzorja.

Še zadnjič s telesom in pogledom zdrsim nad grebenom tja do vrha, ki me je že prerasel. Telo pod azurno modro kupolo se tam obrne, pogled pa za hip zaplava še daleč naprej proti zahodu, do temneče grnote Julijcev, ki požira sonce minevajočega dneva. Jadranja je nepreklicno konec. V ravnem, hitrem letu drsim nad grebenom proti vzhodu, nad šentansko dolino, kjer se je že ugnezdil mrak, katerega prebadajo le občasni snopi avtomobilskih žarometov. Plavam navpično nad vrhom Begunjske Vrtače in tuhtam, kam naj grem pristajati. Časa za odločitev imam le nekaj sekund. Ljubelj je izziv in skušnjava - vetrovi se tam ob večerih divje mešajo in prostora za pristanek je zelo malo. Ob napačnem doletu ali težavah zaradi zračnih vrtincev ne bo priložnosti za popravni izpit. Kot mi je znano, tam z jadrlnim padalom ni še nihče pristajal. Ozki travniki zgornje šentanske doline so nekoliko bolj vabljivi, na njih sem po poletih s karavanskimi vrhov že pristajal in dobro poznam njihove pasti.

DRAMATIČEN PRISTANEK

Odločim se za Ljubelj. Pretehtal je najmanj pomemben razlog - tam imam parkiran avto. Če pristanem od njem, mi ne bo treba pešačiti. Severna ostenja gore, ki jo od vseh najbolj poznam, so iz zraka v mraku prav nenavadno divja. Ljubeljska ploščad s poslopji mejnega prehoda in kolonama avtomobilov je videti kot miniaturna lego kock. Usmerim se proti severovzhodu. Nad grebenom starega Ljubelja, tik preden priletim v avstrijski zračni prostor, ostro zavijem proti jugu, da divje zaniham nad serpentinami stare ceste. A že je skoraj prepozno. Na tej višini je z juga nenadoma pritisnil močan veter, ki me potiska prek grebena, v Avstrijo. Nekaj prav zoprnih minut se borim z vetrom, dokler se s precejšnjo izgubo višine končno ne privlečem nazaj nad mejni prehod. V časih, ko so tod še patrolirali graničarji rajneke Jugo-

slavije, si seveda česa podobnega ne bi niti v sanjah privoščil. Hitro bi se našel kak prenapetež in z blazno mislijo na nagradni dopust pritisnil na petelina.

Zadnjih tristo višinskih metrov ni več niti sledu o spokojnem večeru. Zrak nad mejnim prehodom je zvrtnčen kot nad orjaškim brbotajočim kotlom. Kupola padala se razteguje in krči kot harmonika, na vrvicah pod njo niham kot razposajena opica na ovijalkah. Nekako se umaknem nad žičnico, kjer pa ni dosti mirneje, višino izgubljam celo hitreje. Nad bukovim gozdom se z ostrimi zavoji v velikem nagibu pripravljam za zaključni dolet in hkrati napeto pričakujem novih zračnih vrtincev, ki me lahko v zadnjem trenutku potisnejo v drevesne krošnje ali mi celo zaprejo kupolo padala. Mrak zelo ovira presojanje razdalj in razmerij med ovirami, ki jih ni malo - drevesa, žice, prometni znaki, poslopja ...

Šumenje zračnega toka se je sprevrglo v bučanje, ko kakih dvajset metrov nad cesto zravniam padalo in se s preveliko vodoravno in navpično hitrostjo bližam asfaltu. Poslopje hotela zdrsnemo mimo kot grozeča senca, zaviram brez posebnega učinka, trda tla v mraku so videti še bolj nevarna. Očitno je, vendar je že prepozno za ukrepanje, da v odločilnih sekundah mojega pristanka stalno spreminjajoči se veter zapiha v najslabši možni smeri - v hrbet, poleg tega pristajam po zmerni strmini navzdol, kar pomeni še večjo hitrost ob dotiku tal.

LEP KONEC DNEVA

Boleče jasno začutim vse sklepe na nogah in vso hrbenico, ko treščim ob tla. Povaljati se na s peskom posutem asfaltu ne upam, zato moram nekako ostati na nogah, z največjo hitrostjo steči naprej in s skrajnim naporom loviti ravnotežje, dokler se nekako ne zaustavim na parkirišču pod ljubeljskim hotelom. Kupola me prehiti in tanko platno me zagrne z nežnim šelestenjem. Olajšanje je tako močno, da prekrije silovito razbijanje srca, vršanje vetra v bližnjih krošnjah in bolečine v gležnjih ter koljenih.

Končano je. V iztekajočem se dnevu sem se naužil marsičesa od tistega, kar najraje počnem.

Visoka kazen

Štiri britanske alpiniste je vzpon na najvišjo goro sveta vrazje drago stal. Kot je sporočilo ministrstvo za turizem v Katmanduju, je morala četverica plačati približno 190 000 švicarskih frankov kazni, ker je v začetku oktobra brez dovoljenja splezala na Everest. Angleži so imeli le dovoljenje za plezanje na 332 metrov nižji Lotse. Sicer pa ne bi bila poceni niti odprava, ki bi jo nepalske oblasti dovolile, saj bi stala 95000 frankov.

(Neue Zürcher Zeitung)